

Όταν οι τρομοκρατικές οργανώσεις γίνονται κυβερνήσεις

Πώς η κανονικοποίηση οργανώσεων, όπως η HTS στη Συρία, διαμορφώνει ένα νέο παράδειγμα στις διεθνείς σχέσεις

Δρ. Τριαντάφυλλος Καρατράντος

Κείμενο Ανάλυσης

Ιανουάριος 2025
Αρ.1

Η εικόνα εξωφύλλου δημιουργήθηκε με Τεχνητή Νοημοσύνη

Copyright © 2025 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Δρ. Τριαντάφυλλος Καρατράντος

Ανώτερος Ερευνητικός Εταίρος

Περί του συγγραφέα

Ο Δρ. Τριαντάφυλλος Καρατράντος είναι διεθνολόγος με ειδικότητα στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και στις νέες απειλές και ειδικότερα στην ριζοσπαστικοποίηση που οδηγεί στον βίαιο εξτρεμισμό και στην τρομοκρατία. Είναι Ερευνητής σε ζητήματα Ριζοσπαστικοποίησης, Τρομοκρατίας, Μοντέλα Αστυνόμευσης, Ασφάλεια και Εξωτερική Πολιτική στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) και σύμβουλος ερευνητικών προγραμμάτων για την ριζοσπαστικοποίηση, το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία και τις πολιτικές πρόληψης στο Κέντρο Μελετών Ασφάλειας (ΚΕΜΕΑ).

Το Σεπτέμβριο του 2021, με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ορίστηκε μέλος της Συμβουλευτικής Ομάδας Ερευνητών Υψηλού Επιπέδου (Advisory Board of Researchers) για την έρευνα και την εξέλιξη της πολιτικής για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και την αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού που δημιούργησε το Δίκτυο Ευαισθητοποίησης για τη Ριζοσπαστικοποίηση- Υποστήριξη Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Είναι διδάκτωρ Ευρωπαϊκής ασφάλειας και νέων απειλών του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Τον Ιούλιο του 2019 μέχρι τον Αύγουστο του 2021 διετέλεσε Σύμβουλος Πολιτικής Ασφάλειας του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, ενώ από τον Σεπτέμβριο του 2021 είναι Σύμβουλος Πολιτικών Ασφάλειας του Υπουργού Επικρατείας.

Όταν οι τρομοκρατικές οργανώσεις γίνονται κυβερνήσεις Πώς η κανονικοποίηση οργανώσεων, όπως η HTS στη Συρία, διαμορφώνει ένα νέο παράδειγμα στις διεθνείς σχέσεις

Οι πρόσφατες εξελίξεις στη Συρία, με την κατάληψη της εξουσίας και τελικά τον σχηματισμό Κυβέρνησης από την αναγνωρισμένη τρομοκρατική οργάνωση Χαγιατ Ταχρίρ Αλ Σαμ (HTS) έχει προκαλέσει μια μεγάλη συζήτηση για το πώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις, εμπλέκονται σε σεχταρικές και εμφύλιες συγκρούσεις, αναλαμβάνουν τη διακυβέρνηση χωρών με τα όπλα και κάνουν προσπάθειες κανονικοποίησης. Βασικό επιχείρημα σε αυτή την προσπάθεια είναι το πώς δεν ήταν τρομοκρατικές, αλλά ένοπλες απελευθερωτικές οργανώσεις.

Δεν είναι όμως μια νέα συζήτηση. Για πολλά χρόνια μια από τις μεγαλύτερες πολιτικές, αλλά και επιστημονικές αντιπαραθέσεις αφορούσε τις διαφορές μεταξύ τρομοκρατικών και άλλων ένοπλων, κυρίως εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων. Θα μπορούσαμε να συμπυκνώσουμε αυτή την έντονη συζήτηση στην χαρακτηριστική φράση «ο μαχητής ελευθερίας ενός ανθρώπου είναι ο τρομοκράτης ενός άλλου». Ίσως η πλέον πολυσυζητημένη περίπτωση είναι αυτή των Παλαιστινιακών οργανώσεων. Από τη δεκαετία του 1970 και τη διάσπαση των οργανώσεων των Παλαιστινίων (για παράδειγμα η σχάση της Φατάχ Επαναστατικό Συμβούλιο από τη Φατάχ) μετά τις αποφάσεις του Γιάσερ Αραφάτ για τερματισμό της χρήσης τρομοκρατικών μεθόδων, μέχρι σήμερα και τη δράση οργανώσεων όπως η Χαμάς και η Ισλαμική Τζιχάντ, υπάρχει αυτή η συζήτηση. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως σε αρκετές περιπτώσεις έχουμε πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών από διάφορες ένοπλες ομάδες.

Αν αξιοποιήσουμε το σχήμα των τεσσάρων κυμάτων της διεθνούς τρομοκρατίας του David Rapoport¹ θα διαπιστώσουμε πως ακόμη και στις καθαυτό τρομοκρατικές

Για πολλά χρόνια μια από τις μεγαλύτερες πολιτικές, αλλά και επιστημονικές αντιπαραθέσεις αφορούσε τις διαφορές μεταξύ τρομοκρατικών και άλλων ένοπλων, κυρίως εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων.

¹ David C. Rapoport, *Waves of Global Terrorism From 1879 to the Present*, (New York, Columbia University Press, 2022).

οργανώσεις είναι αρκετές φορές δύσκολο να γίνει κατηγοριοποίηση σύμφωνα με το κίνητρο ή τον στόχο. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των αραβικών κρατών, οι τρομοκρατικές οργανώσεις είχαν σε αρκετές περιπτώσεις πολλαπλές ταυτότητες και στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν και άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενες σε ένοπλες σεκταριστικές ή και εμφύλιες συγκρούσεις.

Η περίπτωση των Ταλιμπάν είναι από τις πλέον συζητημένες. Μέσα από την Αφγανική Αντίσταση ενάντια στην εισβολή των Σοβιετικών, κατέληξαν να είναι το ισλαμιστικό ένοπλο κίνημα που ανέλαβε την εξουσία στη χώρα στα μέσα της δεκαετίας του '90 και αποτέλεσε το κέλυφος προστασίας και υποστήριξης της Αλ Κάιντα, της οργάνωσης που μετεξελίχθηκε σε κυρίαρχη απειλή για την διεθνή ασφάλεια μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

● Η Δύση εκλαμβάνεται ως μονολιθικός υποστηρικτής του Ισραήλ και μη δημοκρατικών καθεστώτων στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, συμπεριλαμβανομένων αυτών της Σαουδικής Αραβίας και της Αιγύπτου, αλλά και του Πακιστάν παλιότερα.

Στη συζήτηση πρέπει να εντάξουμε και τον τρόπο με τον οποίο οι τρομοκρατικές οργανώσεις εργαλαιοποιούν διάφορα ζητήματα για να ριζοσπαστικοποιήσουν ανθρώπους, κυρίως νέους. Για παράδειγμα, η αντίληψή τους για την εξωτερική πολιτική της Δύσης σε συνδυασμό με την προπαγανδιστική εκμετάλλευσή της από τους φανατικούς έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην καλλιέργεια του θυμού στις γενιές των νεότερων μουσουλμάνων. Οι επεμβάσεις στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, οι εικόνες από τις φυλακές του Αμπού Γκράμπ και από τη Βάση του Γκουαντάναμο, καθώς και οι αναμεταδόσεις από τις ζώνες πολέμου της Τσετσενίας, της Γάζας, της Σομαλίας και του Σουδάν, συνθέτουν την εικόνα της κακομεταχείρισης και της δίωξης των μουσουλμάνων. Η Δύση εκλαμβάνεται ως μονολιθικός υποστηρικτής του Ισραήλ και μη δημοκρατικών καθεστώτων στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, συμπεριλαμβανομένων αυτών της Σαουδικής Αραβίας και της Αιγύπτου, αλλά και του Πακιστάν παλιότερα. Επιπρόσθετα, στη Δύση χρεώνουν και τη μη ανάληψη δράσης στο Κασμίρ και την Τσετσενία.

Το παράδειγμα της ISIS

Η οργάνωση δημιουργήθηκε στο Ιράκ το 2003 από τον Abu Musab al-Zarqawi, Άραβα ιορδανικής καταγωγής, όταν συνενώθηκε με τους Παρτιζάνους του Ισλάμ, ένα κουρδικό ένοπλο αυτονομιστικό κίνημα. Τον Οκτώβριο του 2004, ο Zarqawi δήλωσε και επίσημα

την πίστη του στην Αλ Κάιντα και τον ηγέτη της, ενώ τον ίδιο μήνα το αμερικανικό Υπουργείο των Εξωτερικών (State Department) χαρακτηρίζει την Αλ Κάιντα τρομοκρατική οργάνωση. Οι μαχητές της οργάνωσης προέρχονταν αρχικά από τα δίκτυα του Zarqawi στο Πακιστάν και το Αφγανιστάν, αλλά στη συνέχεια ενισχύθηκε από στρατολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Συρία, το Ιράκ και στις γειτονικές περιοχές. Πρέπει να σημειωθεί πως, μετά τις εξεγέρσεις στις αραβικές χώρες και την κορύφωση του πολέμου στη Συρία, οι τάξεις της οργάνωσης άρχισαν να πυκνώνουν και από ισλαμιστές που βρίσκονταν σε χώρες της Δύσης.

Η σταδιακή αύξηση της ισχύος της ISIS στηρίχθηκε σε μια στρατηγική τεσσάρων πυλώνων που σχεδιάστηκε από τον τότε ηγέτη της Zarqawi:

1. απομόνωση των αμερικανικών δυνάμεων, μέσω της στοχοποίησης των συμμάχων τους,
2. αποθάρρυνση των Ιρακινών από το να συνεργαστούν με τις ΗΠΑ, μέσω επιθέσεων σε κυβερνητικές υποδομές και προσωπικό,
3. στοχοποίηση της προσπάθειας ανασυγκρότησης, μέσω των επιθέσεων σε πολιτικό προσωπικό και σε ανθρώπους που απασχολούνταν στον τομέα της ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας, και εμπλοκή των αμερικανικών δυνάμεων σε εμφύλιο πόλεμο σουνιτών – σιιτών, μέσω της στοχοποίησης των σιιτών².

Υπήρξε, όμως, και ένα γεγονός που λειτούργησε ως καταλύτης ώστε να μπορέσει να υλοποιηθεί αποτελεσματικά η στρατηγική της οργάνωσης, και αυτό ήταν οι επιλογές της

Η σταδιακή ριζοσπαστικοποίηση των περιθωριοποιημένων σουνιτών του Ιράκ άρχισε να μετατρέπεται σε βίαιες συγκρούσεις με την πλειονότητα των σιιτών, σε συνεργασία με τις ένοπλες σουνιτικές ομάδες της Συρίας.

μεταβατικής κυβέρνησης που εγκατέστησαν στο Ιράκ οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους. Η μεταβατική κυβέρνηση πήρε δύο αποφάσεις τις οποίες εκμεταλλεύτηκε η ISIS για να ενισχύσει τη θέση της και την υποστήριξή της στην περιοχή: α) ο αποκλεισμός των μελών του κόμματος Baath από κυβερνητικές θέσεις στο πλαίσιο της απο-Μπααθοποίησης (de-

Baathification) και β) η διάλυση του ιρακινού στρατού και των υπηρεσιών ασφαλείας, με

² M. J. Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", CSIS, Case Study Number 1, Ιούνιος 2011.

αποτέλεσμα τη δημιουργία χιλιάδων εχθρών, η πλειονότητα των οποίων ήταν ένοπλοι σουνίτες. Η κυβέρνηση του Maliki, η οποία ανέλαβε την εξουσία στον απόηχο της αποχώρησης των αμερικανικών δυνάμεων, στηρίχτηκε στους σίτες αρχίζοντας σταδιακά τον περιορισμό της μειονότητας των σουνιτών. Παράλληλα, η κλιμάκωση του εμφυλίου πολέμου στη Συρία οδήγησε στη ριζοσπαστικοποίηση ένοπλων σουνιτών ενάντια στο καθεστώς Assad. Αυτή ήταν η στιγμή που εκμεταλλεύτηκε η ISIS και αξιοποίησε τον θρησκευτικό χαρακτήρα της σύγκρουσης στις δύο χώρες, προκειμένου να αυξήσει τη δύναμη και τις επιθέσεις της. Η σταδιακή ριζοσπαστικοποίηση των περιθωριοποιημένων σουνιτών του Ιράκ άρχισε να μετατρέπεται σε βίαιες συγκρούσεις με την πλειονότητα των σιιτών, σε συνεργασία με τις ένοπλες σουνιτικές ομάδες της Συρίας. Από το 2013, το πιο αιματηρό έτος για το Ιράκ από το 2008, η οργάνωση άρχισε να αναλαμβάνει μεγάλης κλίμακας επιθέσεις φτάνοντας σταδιακά στην κατάληψη πόλεων, τον Ιούνιο του 2014. Παράλληλα, ο ηγέτης της ISIS al-Baghdadi συγκρούστηκε με την κεντρική Αλ Κάιντα και τον διάδοχο του Bin Laden στην ηγεσία της, Zawahiri, ανεξαρτητοποιώντας έτσι σε σημαντικό βαθμό τη δράση της οργάνωσής του και προχωρώντας, σε ευθεία αντίθεση από την Αλ Κάιντα, στη δημιουργία μιας μορφής «κρατικής οντότητας», του Χαλιφάτου, στα σύνορα Ιράκ και Συρίας.

Στο Αφγανιστάν και στη Συρία

Οι δύο βασικοί στόχοι της επέμβασης στο Αφγανιστάν, στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας ήταν η εξόντωση της Αλ Κάιντα και η ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν. Στην πορεία μιας αναταραχής που κράτησε είκοσι χρόνια, οι Ταλιμπάν, που αρχικά ανετράπησαν, επέστρεψαν και το 2021, μετά την αποχώρηση όλων των αμερικανικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν, ανέλαβαν ξανά τη διακυβέρνηση της χώρας. Πριν από αυτό, είχαν προηγηθεί συνομιλίες με τους Ταλιμπάν, οι οποίες, τον Φεβρουάριο του 2020 είχαν καταλήξει στη Συμφωνία της Ντόχα. Ποιος μπορούσε το 2001 να πιστέψει πως οι ΗΠΑ θα διεξήγαγαν συνομιλίες ειρήνης με τους τρομοκράτες Ταλιμπάν;

● Αναλύοντας και τις τρεις περιπτώσεις της ISIS, των Ταλιμπάν και της HTS μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως οι τρομοκρατικές οργανώσεις αξιοποιούν τις εμφύλιες συγκρούσεις, αλλά και τις στρατιωτικές επεμβάσεις των δυτικών χωρών για να αποκτήσουν ισχύ, να κερδίσουν εμφυλίους και να αναλάβουν τη διακυβέρνηση χωρών.

Αντίστοιχη είναι και η περίπτωση της Συρίας. Όταν ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος κατά του καθεστώτος Άσαντ, δημιουργήθηκε ένας ετερογενής σχηματισμός ένοπλων οργανώσεων, στον οποίο συμμετείχαν και αρκετές τζιχαντιστικές οργανώσεις. Αναφέρθηκε προηγουμένως ο τρόπος με τον οποίο η ISIS ενεπλάκη στον εμφύλιο στη Συρία και εργαλειοποίησε την κατάσταση για να ενισχυθεί. Δεν ήταν η μόνη. Πέραν της ISIS, μια άλλη σημαντική τρομοκρατική οργάνωση που δραστηριοποιήθηκε έντονα στη Συρία ήταν και η Τζαμπάτ αλ Νούσρα, τοπικό παρακλάδι της Αλ Κάιντα που τελικά μετεξελίχτηκε σε Χαγιάτ Ταχριρ Αλ Σαμ (HTS). Μια οργάνωση που κατάφερε να κερδίσει ηγετικό ρόλο μεταξύ των διαφόρων ένοπλων οργανώσεων που συνέχιζαν να πολεμούν ενάντια στο καθεστώς Άσαντ και τελικά κατάφερε να είναι αυτή που ανέτρεψε το καθεστώς και ανέλαβε τη διακυβέρνηση της Συρίας.

Αναλύοντας και τις τρεις περιπτώσεις της ISIS, των Ταλιμπάν και της HTS μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως οι τρομοκρατικές οργανώσεις αξιοποιούν τις εμφύλιες συγκρούσεις, αλλά και τις στρατιωτικές επεμβάσεις των δυτικών χωρών για να αποκτήσουν ισχύ, να κερδίσουν εμφυλίους και να αναλάβουν τη διακυβέρνηση χωρών. Στις δύο περιπτώσεις, των Ταλιμπάν και της HTS είδαμε μια προσπάθεια κανονικοποίησης.

Οι δύο αυτές περιπτώσεις έχουν διαφορετικά στοιχεία, αλλά και αρκετά κοινά χαρακτηριστικά. Πρώτον, υπάρχει η ηθική διάσταση του αν και σε ποιο πλαίσιο μπορούν και πρέπει οι δημοκρατικές χώρες να συζητούν και να διαπραγματεύονται με τρομοκρατικές οργανώσεις. Δεύτερον, είναι αρκετά δύσκολο, ιδιαίτερα στην περίπτωση των ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων, αυτές να αλλάξουν πλήρως τακτική, φυσιογνωμία και ιδεολογία και να αφήσουν πίσω τους τη βία, τη μισαλλοδοξία και την αυταρχική πολιτική. Η περίπτωση των Ταλιμπάν μας το δείχνει έμπρακτά, καθώς μέσα σε λίγους μήνες, επέστρεψε το πλήρως καταπιεστικό καθεστώς για δικαιώματα και ανθρώπους, με χαρακτηριστικότερη περίπτωση τις γυναίκες.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει και ο σκληρός, σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις κυνικός, ρεαλισμός που αναγκάζει τα κράτη να συνδιαλλαγούν και να συνεργαστούν με τέτοιες οργανώσεις.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει και ο σκληρός, σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις κυνικός, ρεαλισμός που αναγκάζει τα κράτη να συνδιαλλαγούν και να συνεργαστούν με τέτοιες οργανώσεις. Τι θα σηματοδοτήσει όμως αυτό μακροπρόθεσμα για τη διεθνή οργάνωση; Για το πλαίσιο της ηθικής και των κανόνων στις διεθνείς σχέσεις; Πως θα το ερμηνεύσουν

άλλες οργανώσεις που θα προσπαθήσουν αντίστοιχα να εκμεταλλευτούν εμφύλιες συγκρούσεις για να αποκτήσουν τον έλεγχο της διακυβέρνησης και να προσπαθήσουν να παρουσιαστούν ως κανονικές κυβερνήσεις;
